

*Sutradan opet stajaše Ivan s dvojicom svojih učenika. Ugleda Isusa koji je onuda prolazio i reče: »Evo Jaganjca Božjega!« Te njegove riječi čula ona dva njegova učenika pa podoše za Isusom. Isus se obazre i vidjevši da idu za njim, upita ih: »Što tražite?« Oni mu rekoše: »Rabbi« – što znači: »Učitelju – gdje stanuješ?«
Iv 1, 35-38*

Kripta u donjoj crkvi sv. Pija iz Pietrelcine, o. Ivan Rupnik San Giovanni Rotondo (FG) - Italija, lipanj 2009.

Katolička sveučilišta u današnjem svijetu

Lectio magistralis

Uzoriti gosp. kard. Zenon Grocholewski
prefekt Kongregacije za katolički odgoj

Hrvatsko katoličko sveučilište

Dies academicus

Zagreb, 30. svibnja 2014.

Uzoriti, Preuzvišeni, gospodine Rektore, dični profesori, uvaženi gosti, dragi studenti, gospođe i gospodo!

Sretan sam što sudjelujem na *Dies academicus* Hrvatskog katoličkog sveučilišta. Ustvari, tolike sam godine poticao Crkvu u Hrvatskoj na otvaranje ovoga sveučilišta. Za vrijeme komunizma u zemljama srednjoistočne Europe postojalo je samo jedno katoličko sveučilište, ono u Lublinu u Poljskoj. Nakon pada komunizma u okviru mnogih državnih sveučilišta u postkomunističkim zemljama uspostavljeni su teološki fakulteti dok je osnovano devet novih katoličkih sveučilišta u Mađarskoj, Ukrajini, Slovačkoj, Albaniji, kao i vaše u Hrvatskoj. U drugim postkomunističkim državama priprema se osnivanje takvih visokoškolskih institucija.

Drago mi je da je vaše sveučilište ušlo u obitelj institucija visokog obrazovanja vaše zemlje sa svojim specifičnim identitetom te da čvrsto želi surađivati s drugim akademskim centrima poradi općega dobra i razvoja vaše plemenite domovine. Neka vas prati moja iskrena želja za rastom vašeg mladog sveučilišta, kako u broju tako u vrsnoći i u plodnom doprinosu Crkvi i društvu.

U ovoj prigodi namjerio sam pružiti širi pogled na današnje stanje katoličkih ustanova visokog obrazovanja u svijetu.

Prvo, nekoliko preliminarnih napomena:

- Ne namjeravam iznositi povijest katoličkih sveučilišta a ni naglašavati kako se Crkva, budući da je smatrala kako je pitanje vjere i vjerskog života potrebno unijeti u cjelovit razvoj osobe, uvijek zanimala za znanstvene probleme. Kao što znamo, prva sveučilišta u Europi, i ne samo u Europi, osnovala je Crkva ili su nastala u suradnji s Crkvom. Crkva je uvijek bila nazočna u akademskoj djelatnosti i surađivala je s visokoškolskim ustanovama. Znakovito je kako je najstarija akademija znanosti upravo *Pontificia Accademia delle Scienze*, utemeljena 1603. godine. Dosad je ona jedina akademija znanosti nacionalnog karaktera. Od njezinih osamdeset redovitih članova, koje je papa izabrao među najvećim znanstvenicima matematičkih i prirodnih znanosti, nezavisno od njihovih vjerskih uvjerenja ili agnosticizma, sada je više od dvadeset nobelovaca. Govori mnogo i to da sadašnji predsjednik te akademije nije katolik. Crkva se dosta ozbiljno odnosi prema znanosti. Uostalom, poznato je da povijest Kongregacije za katolički odgoj, kojoj sam na čelu, s obzirom

na ono što se tiče visokog školstva seže u XV. stoljeće. A nije ni potrebno naglašavati koliko su i sv. Ivan Pavao II. i Benedikt XVI., u okviru svojih naučavanja, posvetili problemima studija, znanosti i sveučilišta.

- Kako bih pojednostavio izlaganje, rabit ću riječ *sveučilište* u smislu bilo koje visokoškolske ustanove, ne ograničavajući se samo na one koje se stvarno nazivaju sveučilištima. Uporaba imenice *sveučilište* nije ustvari jednoznačna. Da bi se neko znanstveno središte moglo nazivati sveučilištem mora zapravo zadovoljiti različite zahtjeve u svezi s zakonodavstvom pojedinih zemalja. U Poljskoj npr. da bi se neko učilište moglo nazivati sveučilištem „bez pridjeva“, potrebno je imati dvanaest disciplina u kojima se može postići doktorat, ili za one „s pridjevom“ (npr. tehnološko sveučilište, muzičko sveučilište, umjetničko ili pedagoško sveučilište itd.) potrebno je šest disciplina u kojima može biti podijeljen doktorat. U Austriji, međutim, da bi se dodijelio naziv sveučilišta dovoljan je samo jedan fakultet. U nekim državama sveučilištima nazivaju također i centre visokog obrazovanja koji ne podjeljuju doktorate, već samo niže akademske stupnjeve. Nadalje, međunarodni *rankings* broji kao najbolje čak i one visokoškolske ustanove koje uopće nemaju sveučilišni naziv. Imajući to u vidu, kanonski zakon predviđa da se „odredbe koje su važeće za sveučilišta razmjerno primjenjuju i za druge visokoškolske ustanove“¹. Zakonodavstvo,² kao uostalom i Drugi vatikanski koncil,³ razlikuju sveučilišta i fakultete *crkvene* od sveučilišta i fakulteta *katoličkih*. Točnije bi trebalo reći: između *crkvenih* visokoškolskih ustanova i *drugih katoličkih* visokoškolskih ustanova. Ustvari, crkvene ustanove su očito katoličke. Također, kada je riječ o katoličkim sveučilištima, to se ne odnosi na sama crkvena sveučilišta i fakultete. Tako je to i u dokumentima Svete Stolice. Stoga ću i ja rabiti tu uobičajenu razliku. Svaka od tih dviju vrsta sveučilišta („crkvenih“ i „katoličkih“) ravna se temeljem vlastitog zakonskog dokumenta. Autor obaju je sv. Ivan Pavao II.

1 *Kodeks kanonskog prava* (1983.), kan. 814. Usp. također *Codice dei Canonii delle Chiese Orientali* (1990.), kan. 640 § 2; IVAN PAVAO II., Apostolska konstitucija *Ex corde Ecclesiae* / *Iz srca Crkve* (1990.), Uvod, br. 10.

2 *Kodeks kanonskog prava*, kan. 807-821; *Codice dei Canonii delle Chiese Orientali*, kan. 639-645; IVAN PAVAO II., Apostolska konstitucija *Pastor bonus* (1988.), čl. 116.

3 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Izjava Gravissimum educationis*, br. 10-11.

- Na razini Svete Stolice, za sve visokoškolske ustanove, crkvene i katoličke, također i u Istočnim crkvama, na misijskim područjima kao i za one koji pripadaju redovničkim ustanovama, nadležna je Kongregacija za katoličko obrazovanje, kojoj sam prefekt.⁴

Crkvena sveučilišta i fakulteti

Crkvena sveučilišta i fakulteti su oni koji se osobito bave kršćanskom objavom, tj. za koje je objava izvor spoznaje i mudrosti, kao i onim disciplinama koje su s njom povezane, i koje se, stoga, u užem smislu riječi, nalaze u crkvenom poslanju.⁵ To su, dakle, teologija, kanonsko pravo, kršćanska filozofija, ali također i povijest Crkve, starokršćanska arheologija, sakralna glazba, kršćansko obrazovanje itd.

Temeljni zakonski dokument za crkvena sveučilišta i fakultete je Apostolska konstitucija Ivana Pavla II. *Sapientia Christiana*, od 15. travnja 1979. godine, koja sadrži *Ordinationes*, ili norme koje primjenjuje Kongregacija za katoličko obrazovanje od 29. travnja 1979. godine.⁶

Od tog tipa katoličkih visokoškolskih ustanova koje sadrže samo crkvene fakultete njih devet nosi ime *sveučilište* (prema praksi Svete Stolice, treba najmanje četiri crkvena fakulteta da bi se moglo neko sveučilište nazvati crkvenim). Šest od njih nalazi se u Rimu (Gregorianum, Lateranum, Urbanianum, Angelicum, Salesianum, Santa Croce, Antonianum), jedno u Krakovu u Poljskoj (s dekretom Kongregacije za katoličko obrazovanje od 19. lipnja 2009. godine, papa Benedikt XVI. - „ad honorandam memoriam sui insignis Praedecessoris Servi Dei Ioannis Pauli II“, tj. „da bi počastio uspomeni svojeg dičnog prethodnika Ivana Pavla II.“ - podijelio je naslov sveučilišta već postojećoj Teološkoj akademiji u Krakovu i tako je ona postala prvo crkveno sveučilište ustanovljeno izvan Rima) i jedno je u Madridu u Španjolskoj - Katoličko sveučilište sv. Damaza, ustanovljeno dekretom spomenute Kongregacije 25. srpnja 2011. godine.

4 Usp. IVAN PAVAO II., Apostolska konstitucija *Pastor bonus*, čl. 116.

5 IVAN PAVAO II., Apostolska konstitucija *Sapientia Christiana* (1979.), proemij III, cpv. 1.

6 Usp. također DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Izjava Gravissimum educationis*, br. 11; *Kodeks kanonskog prava* (kan. 815-821) i *Codice dei Canonii delle Chiese Orientali* (kan. 646-650).

Neke druge od tih vrsta visokoškolskih ustanova nazivaju se *ateneji* ili *akademije* (općenito sadrže neke fakultete) ili *instituti* (u pravilu se bave samo jednom akademskom disciplinom).

U najvećem broju slučajeva radi se o pojedinačnim crkvenim *fakultetima*. Oni mogu biti ustanovljeni kao nezavisni ili pak uključeni u neko katoličko sveučilište ili pak u neko drugo sveučilište, državno ili privatno. U svakom od tih slučajeva, crkveni fakultet mora se pridržavati norma koje propisuje *Sapientia Christiana* i njezine *Ordinationes*.

Crkvenih je fakulteta, raspršenih po svim kontinentima, preko dvjesta.

Tim fakultetima valja pribrojiti nekoliko stotina akademskih instituta koji su *afilirani* nekom od crkvenih fakulteta, koji u svoje ime mogu podjeljivati prvi akademski stupanj (u kanonskom zakonodavstvu, naziva se bakalaureat),⁷ nekoliko desetaka *pridruženih* instituta, koji pak u ime fakulteta mogu podijeliti drugi akademski stupanj (u kanonskom zakonodavstvu naziva se licencijat) i više od desetak instituta koji su *inkorporirani*, koji u ime fakulteta podjeljuju i doktorat.⁸

Također, postoje u Crkvi i tzv. *Istituti Superiori di Scienze Religiose*⁹ (u raznim državama imaju razne nazive), koji su u pravilu u nadležnosti nekog teološkog fakulteta te na akademskoj razini pripremaju nastavnike religije za škole kao i kandidate za različite posebne službe (stalne đakone, vjeroučitelje, liturgijske animatore itd.) te za crkvene službe (za pastoral mladih, za obiteljski pastoral, za sredstva društvenog priopćavanja itd.). Oni mogu podjeljivati akademske naslove prvog i drugog stupnja (bakalaureat i licencijat prema kanonskoj terminologiji), ali ne iz teologije, već „iz religijskih znanosti“ (premda ti nazivi mogu biti različiti). Kongregacija za katoličko obrazovanje je 2008. godine donijela o tim pitanjima dokument koji je zamijenio prethodne norme.¹⁰

⁷ Radi se poglavito o seminarijima za odgoj svećenika.

⁸ Glede afilijacija, agregacija i inkorporacija, usp. *Sapientia Christiana*, čl. 62-63; *Ordinationes*, čl.47-48; CONGREGATIO DE INSTITUTIONE CATHOLICA, *Notio affiliationis theologicae*, kao i odgovarajuće *Normae*, od 1. kolovoza 1985. godine (u Kongregaciji prot. br. 207/80) kao i *Normae de Istituti theologici aggregatione*, od 23. lipnja 1993. godine (u Kongregaciji prot. br. 370/92).

⁹ Usp. *Kodeks kanonskog prava*, kan. 821.

¹⁰ CONGREGATIO DE INSTITUTIONE CATHOLICA, *Istruzione sugli Istituti Superiori di Scienze Religiose*, 28. lipnja 2008., Città del Vaticano, 2008.

Prema kanonskoj legislativi, nadležnosti Kongregacije prema crkvenim sveučilištima i fakultetima vrlo su značajne. Zapravo: a) oni mogu biti uspostavljeni samo ako ih je ustanovila ili odobrila Kongregacija (u svezi s Istočnim crkvama usp. posebnu normu u kan. 649 CCCO); b) podjeljuju akademske stupnjeve zahvaljujući autoritetu Svete Stolice; stoga nijedno sveučilište ili fakultet koje nije ustanovila ili odobrila Kongregacija, ne može valjano podjeljivati akademske stupnjeve s kanonskim učincima u Crkvi¹¹; c) Kongregacija treba odobriti statute i programe studija pojedinih crkvenih sveučilišta i fakulteta; d) Kongregaciji pripada pravo više razine upravljanja; e) rektor ili dekan su imenovani, ili u najmanju ruku potvrđeni od Kongregacije; f) svi nastavnici, prije nego im se dodijeli trajno imenovanje ili prije nego što budu unaprijeđeni u najviše nastavno zvanje, ili u oba slučaja, a prema onome što određuje statut, trebaju dobiti *nilhil obstat* Kongregacije.

Kongregacija također određuje spomenute *afilijacije*, *agregacije* i *inkorporacije*, kao što i odobrava, nakon što je verificirala sve uvjete, statute i programe koje imaju *Istituti Superiori di Scienze Religiose*, kao što mora i izdati pripadajući dekret o uspostavi.

Budući da, kao što sam kazao, crkvena sveučilišta i fakulteti, a stoga i svi instituti s njima povezani, dodjeljuju diplome u ime Svete Stolice, Sveta Stolice se, u svojstvu „titulara“ tih sveučilišta ili fakulteta, 2003. godine kao član priključila tzv. Bolonjskom procesu (u koji se uključila i Hrvatska), a on želi u prvom redu unaprijediti kakvoću visokog obrazovanja u Europi, kao i, elaboriranjem određenih zajedničkih kriterija, pomagati uzajamno priznavanje akademskih diploma. Stoga je potrebno uspostaviti nacionalne agencije za vrjednovanje razine vrsnoće koje omogućavaju da se pogoduje uzajamnom povjerenju među zemljama članicama. Slijedom toga je Sveti Otac, hirografom od 19. rujna 2007. godine, uspostavio instituciju *Agenzia della Santa Sede per la Valutazione e la Promozione della Qualità delle Università e Facoltà Ecclesiastiche*, nazvanu AVEPRO.

Kako bi pomogla crkvenim fakultetima uvažiti zahtjeve Bolonjskog procesa, Kongregacija za katoličko obrazovanje je: 1) ustrojila malo Međunarodno povjerenstvo, koje se povremeno

¹¹ U stvari, postoje crkveni fakulteti na državnim sveučilištima (npr. u Rumunjskoj i Republici Češkoj) ili od države priznati kao zasebna sveučilišta (npr. u Tajlandu), koji su pod vodstvom crkvenih vlasti, ali – budući da ne zadovoljavaju uvjete *Sapientia Christiana* kao ni norme koje je odredila Kongregacija za katoličko obrazovanje – nije ih, barem do sada, odobrila Sveta Stolica.

sastaje i proučava problematiku; ono je već poslalo osam okružnica svim crkvenim fakultetima Europe i, na znanje, također i katoličkim sveučilištima;2) pripremila *Handbook* ili *vademecum*, naslovljen *La Cultura della Qualità. Guida per le Facoltà Ecclesiastiche*, Libreria Editrice Vaticana, 2011.; objavljen je također i na engleskom: *Quality Culture. A Handbook for Ecclesiastical Faculties*, Libreria Editrice Vaticana, 2012.; 3) u tijeku je posao na kompletiranju novog *web-site*, koji će primati sve informacije u svezi s tim pitanjima.¹²

12 Nasuprot određenim iznesenim prigovorima, čini mi se korisnim, kao što sam to napravio i na drugim mjestima, naglasiti sljedećih šest temeljnih konstatacija:

a) Da se Sveta Stolica nije uključila u Bolonjski procesi, crkveni fakulteti, koji su bili na početcima sveučilišta, našli bi se bačeni na rub tijeka visokog obrazovanja u Europi, s neizbježnom štetom kako za crkvene fakultete tako i za visoko obrazovanje općenito.

Osim toga, teološki fakulteti koji su uklopljeni unutar državnih sveučilišta (u trinaest europskih zemalja) bili bi podvrgnuti, također, i onim državnim propisima koji ne bi odražavali specifičnost i metodu vlastitu za sakralne znanosti te bi na taj način zaprječivali njihov prirodni razvoj.

Međutim, budući da je Sveta Stolica prihvatila Bolonjski proces, naši crkveni fakulteti su u punom smislu bili uključeni u tijek visokog obrazovanja u Europi, te je također i crkvenim fakultetima unutar državnih sveučilišta zajamčena mogućnost unaprjeđivanja istraživanja i naučavanja prema njihovim specifičnim zahtjevima, a to je nezamjenljivo da bi mogli razvijati svoje vlastito poslanje.

b) Sudjelovanjem Svete Stolice u Bolonjskom procesu akademske diplome iz teologije i iz drugih crkvenih znanosti zadobivaju u punini svoje znanstveno dostojanstvo u cijelom sveučilišnom svijetu.

c) Zahvaljujući Bolonjskom procesu Sveta Stolica je postala djelatno nazočna u međunarodnim institucijama u kojima se donose odluke koje se odnose na sveučilišta i visoko obrazovanje pa je na taj način mogla dati vlastiti doprinos, o čemu je mogla računati na bogatu i duboku misao Ivana Pavla II. i Benedikta XVI.

d) Nadalje, u Bolonjskom procesu našim je crkvenim fakultetima omogućeno, štoviše, bili su i potaknuti da se stave u odnos i raspravu sa znanstvenicima drugih znanstvenih disciplina, kako s vjernicima tako i s nevjernicima, pa su tako postali:

– s jedne strane, izazov za razmišljanje i raspravu u svezi s općim dobrom čovjeka, etičkim i duhovnim aspektom ljudskog djelovanja, značenjem istraživanja, nužnom sintezom i integracijom znanosti, nesebičnim istraživanjem objektivne istine, dijalogom između vjere i razuma itd.

– s druge strane, mogli su poticati sakralne discipline da prikladno odgovore na uvijek nova pitanja koja postavljaju različite znanosti.

Od novijih dokumenata Kongregacije s tim u svezi, želio bih spomenuti dekret kojim je obnovljen *red studija u fakultetima kanonskog prava* od 2. rujna 2002. godine, kao i onaj koji se odnosi na *reformu crkvenih studija filozofije* od 28. siječnja 2011. godine. Sada se priprema prijedlog revizije same Apostolske konstitucije *Sapientia Christiana*, koji će se podastrijeti Svetom Ocu, imajući u vidu susljedne dispozicije Kongregacije, nove zahtjeve i pitanja koja su povezana s uključivanjem Svete Stolice u Bolonjski proces.

Katolička sveučilišta

a. **Zakonodavstvo.** Zadržat ću se malo duže na katoličkim sveučilištima, kakvo je i ovo sveučilište u kojem slavimo *Dies academicus*. Za razliku od *crkvenih* sveučilišta i fakulteta, *katolička* sveučilišta istražuju i podučavaju sve moguće discipline, iste koje se obrađuju i na drugim sveučilištima, državnim ili privatnim (medicina, inženjerstvo, matematika, informatika, ekonomija, diplomacija itd.), u nastojanju da ljudske spoznaje osvijetle svjetlom evanđelja.

Crkva pridržava svoje pravo da „uspostavlja i upravlja sveučilištima, koja pridonose istinskijoj ljudskoj kulturi i punijoj promociji ljudske osobe te da na taj način vrši svoju ulogu naučavanja”¹³.

Glavni normativni dokument za ta sveučilišta jest Apostolska konstitucija *Ex corde Ecclesiae* od 15. kolovoza 1990. godine,¹⁴ koju je donio sv. Ivan Pavao II., koji ju je za to područje držao poput neke *magna charta*, „obogaćene veoma dugim i plodnim iskustvom Crkve u sveučilišnom području te otvorene obećavajućim poslovima u budućnosti koja zahtijeva hrabru inventivnost i posvemašnju

Ta rasprava koristi i vjeri i znanstvenoj kulturi.

e) Iznose se razni prigovori protiv Bolonjskog procesa općenito. Tako je npr. susret ministara obrazovanja europskih zemalja u svezi Bolonjskog procesa, održan u Beču 12. ožujka 2010. godine, bio popraćen studentskim prosvjedima. Sve u svemu, za naše studije – odnosno za njihovu vrsnoću, specifičnost i poslanje – Bolonjski proces ne nosi nikakve prave neprilike, naprotiv on daje jamstvo.

f) Nužnost poradi koje se osnovala Agenzia della Santa Sede per la Valutazione e la Promozione della qualità delle Università e Facoltà Ecclesiastiche (AVEPRO) može samo pridonijeti jamstvu vrsnoće naših crkvenih studija.

13 *Kodeks kanonskog prava*, kan. 807.

14 Usp. također DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Izjava *Gravissimum educationis*, br. 10 i 12; *Kodeks kanonskog prava* (kan. 807-814) i *Codice dei Canonici delle Chiese Orientali* (kan. 640-645).

vjernost¹⁵. U usporedbi sa *Sapientia Christiana*, Konstitucija *Ex corde Ecclesiae* je a) prvi papinski specifični dokument zakonodavne prirode o katoličkim sveučilištima, dok je *Sapientia Christiana* reformirala već postojeću normativu¹⁶; b) odnosi se na sveučilišta koja su mnogobrojnija od crkvenih ustanova za visoko obrazovanje i vrlo su različita i u stalnoj ekspanziji.

U svakom slučaju, *crkveni* fakulteti koji pripadaju *katoličkim* sveučilištima ravnaju se prema *Sapientia Christiana*.¹⁷

Za razliku od *crkvenih* sveučilišta i fakulteta, *katolička* sveučilišta mogu biti uspostavljena ili odobrena, osim od Kongregacije, također i od neke biskupske konferencije, neke druge skupštine katoličke hijerarhije, dijecezanskog biskupa ili, dozvolom biskupa, također i od neke redovničke institucije ili pak neke druge javnopravne osobe, kao i drugih crkvenih ili laičkih osoba.¹⁸ Stoga su ona više pod izravnom odgovornošću mjesnih vlasti.¹⁹ Očito, Kongregacija za katoličko obrazovanje zadržava pravo na posebnu skrb za ona sveučilišta koja je sama ustanovila ili odobrila, a tih je oko pedeset, navedena su u *Annuario Pontificio*.

Ex corde Ecclesiae potvrđuje *pravo* Svete Stolice (tj. Kongregacije za katoličko obrazovanje) da intervenira u svezi s bilo kojim katoličkim sveučilištem ili pak kod nižih odgovornih crkvenih vlasti, kad bi se to činilo nužnim (čl. 1 § 1, cf. također čl. 5, § 2) kao i da je *dužnost* svakog katoličkog sveučilišta „čuvati zajedništvo sa sveopćom Crkvom i sa Svetom Stolicom“, kao i s partikularnom Crkvom (čl. 5 § 1), te zahtijeva primjenu te Apostolske konstitucije od Kongregacije za katoličko obrazovanje, kojoj pripada „briga glede donošenja nužnih odredaba s tom svrhom“ (čl. 9). Na poseban način Kongregacija je zadužena da potiče katolička sveučilišta, biskupske konferencije (ili kod Istočnih crkava druge „skupštine katoličke hijerarhije“) na elaboriranje primjene mjesnih „uredaba“, za koje je pak *Ex corde Ecclesiae* u čl. 1 § 2 predvidjela da moraju biti pregledane od Kongregacije prije no što budu proglašene.

¹⁵ *Ex corde Ecclesiae*, Uvod, br. 8.

¹⁶ PIO XI., Apostolska konstitucija *Deus scientiarum Dominus*, od 24. svibnja 1931. godine.

¹⁷ Usp. *Ex corde Ecclesiae*, čl. 1, §2; *Sapientia Christiana*, čl. 8 i 20, §2.

¹⁸ *Ex corde Ecclesiae*, čl. 3. O Istočnim crkvama usp. *Codice dei Canonici delle Chiese Orientali*, kan. 642.

¹⁹ Usp. *Ex corde Ecclesiae*, čl. 1, § 3; 3, § 4; 4.

Apostolska konstitucija *Pastor bonus* o Rimskoj kuriji traži da se Kongregacija za katolički odgoj zauzme: a) kako bi u Crkvi bilo dovoljno katoličkih sveučilišta i b) kako bi ta sveučilišta sačuvala svoj specifični identitet. U svakom slučaju, kako bilježi Drugi vatikanski koncil, moraju se razlikovati „ali tako da se ne ističu brojem nego znanstvenim radom“²⁰.

Želim također spomenuti odredbu kanonskog zakona da „nijedno sveučilište, ukoliko je stvarno katoličko, ne može nositi naziv ili ime *katoličkog sveučilišta*, ukoliko nema suglasnost mjerodavne crkvene vlasti“²¹.

b. Stvarnost katoličkih sveučilišta u svijetu. Katoličkih je sveučilišta u svijetu, raširenih po svim kontinentima, preko 1500 i izvršavaju svoje poslanstvo u svim mogućim društvenim, političkim, ekonomskim, zakonodavnim, kulturnim, financijskim, vjerskim itd. uvjetima. Postoje i razvijaju svoje poslanje, imaju ugled i pridonose razvoju svojih država, čak i ako su katolici u njima malobrojni. Tako, na Tajvanu, koji se prostire na oko 2/3 teritorija Hrvatske i gdje katolici čine samo 1,3% pučanstva, postoje čak tri katolička sveučilišta koja se stalno proširuju. Npr. *Fu-Jen University* u Taipeiu, koje je 2003. godine imalo 20 000 studenata sad ih ima preko 27 000 (katolika je samo oko 2%). Tih sveučilišta ima u budističkim državama, npr. u Tajlandu, gdje katolici čine manje od 0,5% pučanstva, ili u Japanu. *Assumption University* u Bangkoku jedno je od najljepših sveučilišta koje sam vidio. Tu se 2006. godine održao Kongres Međunarodne federacije katoličkih sveučilišta. Katoličkih sveučilišta ne nedostaje ni u muslimanskim zemljama, npr. u Indoneziji, gdje muslimani čine 88% pučanstva a katolici samo 3,6%, djeluje više od četrdeset katoličkih visokoškolskih institucija. Na vrlo se dinamičan način ta sveučilišta razvijaju u Latinskoj Americi. Bez obzira na teškoće, ta su sveučilišta u afričkim državama često ona koja krče put drugima.

Želim napomenuti kako je daleko najveći broj katoličkih sveučilišta bio uspostavljen u minulom stoljeću, osobito nakon Drugoga vatikanskog koncila, kada su neki pak predviđali nestanak katoličkih sveučilišta. Samo za pontifikata Ivana Pavla II. osnovano je najmanje 250 novih sveučilišta.

²⁰ DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Izjava *Gravissimum educationis*, br. 10c.

²¹ *Kodeks kanonskog prava*, kan. 808; *Codice dei Canonici delle Chiese Orientali*, kan. 642; *Ex corde Ecclesiae*, čl. 3, § 3

Apostolska konstitucija *Ex corde Ecclesiae* određuje da: „S ciljem da se bolje suoči sa složenim problemima suvremenoga društva i da ojača katolički identitet dotičnih institucija, mora biti promicana suradnja na krajevnoj, nacionalnoj i međunarodnoj razini u istraživanju, nastavi i u drugim sveučilišnim djelatnostima među svim katoličkim sveučilištima, uključujući i crkvena sveučilišta i fakultete.“²² Dok je Apostolska konstitucija o Rimskoj kuriji *Pastor bonus* (1988.) propisala Kongregaciji za katoličko obrazovanje da potiče „suradnju i međusobnu pomoć između sveučilišta i njihovih udruženja [te da bude] zaštita istima“ (čl. 116, § 4).

Najvažnije udruženje katoličkih sveučilištanastvjetskoj razini jest FIUC/IFCU (Fédération Internationale des Universités Catholiques / International Federation of Catholic Universities), koju je osnovao Pio XII. 1950. godine.²³ Između ostalog, na međunarodnoj i mjesnoj razini ona organizira svake treće godine Opću skupštinu i Međunarodni kongres s njom povezan, uvijek na nekom drugom kontinentu: 2000. godine ta Skupština i Kongres su bili održani u Australiji; 2003. godine u Africi (Uganda); 2006. godine u Aziji (Tajland); godine 2009. bili su predviđeni u Latinskoj Americi, u Hondurasu, ali je nažalost politička situacija to onemogućila, stoga su se ta okupljanja održala u Rimu; 2012. godine u Brazilu, a sljedeći skupovi bit će u Australiji.

Osim FIUC/IFCU postoje i mnoga druga udruženja katoličkih udruženja na razini kontinenta, na onoj regionalnoj,²⁴ nacionalnoj ili pak u odnosu ne neke vrste sveučilišta, npr. udruženje koje okuplja sveučilišta sv. Tome²⁵.

²² *Ex corde Ecclesiae*, čl. 7, § 1. Usp. također *Ex corde Ecclesiae*, br. 35; *Gravissimum educationis*, br. 12b, *Kodeks kanonskog prava*, kan. 820.

²³ Apostolska konstitucija *Catholicas studiorum universitates*, u: AAS 42 (1950.) 386.

²⁴ Evo nekih: FUCE (Fédération des Universités Catholiques Européennes); ODUCCAL (Organización de Universidades Católicas de América Latina); ACCU (Association of Catholic Colleges and Universities [SAD i Kanada]); ASEACCU (Association of Southeast and East Asian Catholic Colleges and Universities); ASUNICAM/ACUHIAM (Association des Universités et Instituts Catholiques d'Afrique et de Madagascar / Association of Catholic Universities and Higher Institutes of Africa and Madagascar); XBHEI (Xavier Board of Higher Education in India). Naravno, postoje i mnoge nacionalne udruge.

²⁵ ICUSTA – International Council of Universities of Saint Thomas Aquinas.

Katoličke visokoškolske ustanove očito se ne mogu usredotočiti na sebe same. Kanonska legislativa traži da surađuju također i s „drugim sveučilištima i ustanovama, bilo privatnim bilo javnim, u kojima se istražuje i poučava“²⁶, kao što naglašava da „katolička sveučilišta, koliko je to moguće i u skladu s katoličkim načelima i naukom, neka surađuju u javnim programima i u projektima nacionalnih i međunarodnih organizacija u prilog pravednosti, razvoja i napretka“²⁷, također i sa svijetom suvremene kulture²⁸. Katolička sveučilišta se velikodušno uključuju u suradnje te vrste.

c. Specifičnost katoličkih sveučilišta. Želio bih primijetiti da, govoreći o specifičnosti katoličkih visokoškolskih ustanova, ne mislimo na elemente dodane u odnosu na druge visokoškolske ustanove, već višenaveobuhvatnije ostvarenje ideje koju Crkva ima osveučilištu kao takvom. Sveobuhvatnije utoliko što je obogaćeno svjetlom objave, svjetlom vjere. Ustvari, u uvodu Apostolske konstitucije *Ex corde Ecclesiae* čita se da katoličko sveučilište „sa svim ostalim sveučilištima dijeli, svetome Augustinu tako dragu obradovanost istinom (*gaudium de veritate*), tj. radost traženja istine, njezina otkrivanja i priopćavanja na svim područjima spoznaje. Njegova je povlaštena zadaća u intelektualnome radu egzistencijalno ujediniti dva reda zbilje, koje se prečesto želi suprotstaviti kao da su međusobno sučeljene: istraživanje istine i sigurnost da se već poznaje vrelo istine“²⁹.

Isti dokument nabraja četiri sljedeće *bitne osobine* koje mora imati katoličko sveučilište, upravo kao katoličko:

„1) kršćansko nadahnuće ne samo od strane pojedinaca, nego i sveučilišne zajednice kao takve;

2) neprekidno razmatranje, u svjetlu katoličke vjere, rastućega blaga ljudske spoznaje, kojemu pokušava ponuditi svoj doprinos vlastitim istraživanjima;

3) vjernost kršćanskoj poruci kako je izlaže Crkva;

4) institucionalnu zauzetost u službi Božjega naroda i ljudske obitelji na njihovu putu prema transcendentnomu cilju koji životu daje značenje“ (br. 13).

²⁶ *Ex corde Ecclesiae*, čl. 7, § 1. Usp. također *Ex corde Ecclesiae* br. 35 i 37.

²⁷ *Ex corde Ecclesiae*, čl. 7, § 2.

²⁸ *Ex corde Ecclesiae*, br. 43-47.

²⁹ *Ex corde Ecclesiae*, br. 1.

Glede samog istraživanja, specificira se kako na katoličkom sveučilištu ono „nužno obuhvaća:

- a) nastojanje oko integriranja spoznaje;
- b) dijalog između vjere i razuma;
- c) etičku skrb;
- d) teološku perspektivu“ (br. 15).

Ex corde Ecclesiae potom potanko opisuje te predmete istraživanja (br. 16-20; čl. 2).

Također, nije čudno da *Kodeks kanonskog prava* određuje da „katolička sveučilišta imaju teološki fakultet ili institut ili barem katedru teologije, na kojima će se predavati i studentima laicima“ te da „pojedina katolička sveučilišta imaju predavanja koja će obrađivati osnovne teološke teme povezane s disciplinama koje se studiraju na tim fakultetima“ (kan. 811).³⁰ Najveća većina katoličkih visokoškolskih ustanova nema teološkog fakulteta, već samo katedru i raznovrsna predavanja iz teoloških disciplina i socijalne doktrine Crkve.

Ex corde Ecclesiae raspravlja i o zajednici osoba na katoličkom sveučilištu te o temelju njihove povezanosti (br. 21-26, čl. 4), o odnosu katoličkog sveučilišta s Crkvom (br. 27-29, čl. 5), o njegovoj službi za Crkvu i za društvo (br. 31-37), o pastoralu na tom sveučilištu (br. 38-42, čl. 6), o njegovu dijalogu s kulturama (br. 33, 43-47) i o njegovu evangelizacijskom poslanju (br. 48-49). Sve to ocrtava prirodu i svrhu katoličkog sveučilišta.

Nije čudno da dokument na raznim mjestima naglašava važnost nesebičnog istraživanja istine u svim njezinim dimenzijama³¹ pa, kako se ne bi izdalo tu zadaću, *Ex corde Ecclesiae* određuje da će „katoličko sveučilište morati imati hrabrosti reći neugodne istine, istine koje ne podilaze javnomu mnijenju, ali koje su nužne za čuvanje istinskoga dobra društva“ (br. 32).

Jednom riječju, katoličko sveučilište želi biti specifičan sugovornik drugim središtima studiranja u akademskoj i kulturnoj zajednici, budući da je takav konstruktivni dijalog potreban za doprinos istinskom napretku čovječanstva.

d. Katoličko sveučilište i civilno društvo. Mnoge međunarodne konvencije kao i nacionalni ustavi naglašavaju pravo roditelja na

³⁰ Usp. *Ex corde Ecclesiae*, br. 19-20, 29.

³¹ Usp. *Ex corde Ecclesiae*, br. 1-2, 4-5, 7, 12, 15-17, 21, 23, 29-30, 46: čl. 2, § 5.

odgoj vlastite djece prema svojoj savjesti. To logično pretpostavlja da izabравši neku određenu konfesionalnu školu roditelji ne smiju biti diskriminirani ni s financijskog motrišta.³² Inače nije zajamčena u cijelosti mogućnost izbora. Očito, to se ne može ograničiti na školu, već koncept slobode obrazovanja zahtijeva da određena religijska skupina (budisti, muslimani, katolici itd.) ima također pravo na akademskoj razini razvijati znanost s određenog vlastitog motrišta, dajući tako studentima mogućnost izbora, bez osobitih novčanih opterećenja. S tim u svezi *Ex corde Ecclesiae* bilježi: „Zajedno s drugim privatnim i javnim institucijama, katolička sveučilišta visokim obrazovanjem i istraživanjem služe zajedničkomu interesu, predstavljaju jedan od raznorodnih tipova institucija potrebnih za slobodno izražavanje kulturalne različitosti i zauzeta su u promicanju smisla solidarnosti u društvu i u svijetu. Stoga ona imaju potpuno pravo očekivati od civilnoga društva i javnih vlasti priznanje i zaštitu svoje institucionalne samostalnosti i svoje akademske slobode. Isto pravo imaju, osim toga, i što se tiče ekonomske potpore potrebne da bi im bila zajamčena opstojnost i razvoj“ (br. 37). Stoga, katolička sveučilišta treba uzeti u obzir kao javne institucije, iako nisu državna.

Ustvari, u postkomunističkim zemljama Europe, Poljskoj, Mađarskoj i Slovačkoj, katolička sveučilišta općenito podupiru državne financije. Čak, u najliberalnijim zemljama Europe, kao što je Belgija i Nizozemska, katolička sveučilišta plaća država, i to svakako ne zato da bi se privilegirala Crkva, već da bi se jamčila akademska sloboda i sloboda izbora.

e. Uloga katoličkog sveučilišta. O ulozi katoličkog sveučilišta sv. Ivan Pavao II. piše u *Ex corde Ecclesiae* s određenim entuzijazmom, a to nailazi na odjek i u uvodu Apostolske konstitucije *Sapientia christiana* (II) te u njegovim mnogobrojnim govorima, kao uostalom i u govorima drugih rimskih vrhovnih svećenika.

³² DRUGI Vatikanski koncil u Izjavi *Gravissimum educationis* primjećuje: „Roditelji, koji imaju prvu i neotuđivu dužnost i pravo odgajati djecu, moraju biti potpuno slobodni u izboru škole. Javna vlast, koja ima dužnost štiti i braniti građanske slobode – imajući u vidu pravednu raspodjelu dobara – mora, dakle, paziti da se javna pomoć školama tako razdjeli da roditelji mogu svojoj djeci po savjesti zaista slobodno izabirati škole“ (br. 6).

Uostalom, kako ne zapaziti potrebu za solidnim formiranjem katoličkih intelektualaca: liječnika, pravnika, novinara, političara, odgojitelja, nastavnika, sociologa i drugih, kako bi se s bogatstvom znanosti a istodobno i kršćanskih vrjednota pridonijelo istinskom napretku čovječanstva!

Sv. Ivan Pavao II. navodi riječi Drugoga vatikanskog koncila prema kojem katolička sveučilišta nastoje ostvariti „nešto poput javne, trajne i sveopće prisutnosti kršćanskoga duha u cjelokupnom nastojanju oko višeg promicanja kulture, a studenti tih ustanova bit će obrazovani kao zaista vrsni znanstvenici, spremni da u društvu preuzmu odgovornije službe, a u svijetu da budu svjedoci vjere“³³.

U uvodu *Ex corde Ecclesiae* sv. Ivan Pavao II. izražava svoje „duboko poštovanje prema katoličkomu sveučilištu“ i „veliko priznanje za napore koji se u njemu vrše na različitim područjima spoznaje“. Za njega su katolička sveučilišta „živi i obećavajući znak plodnosti kršćanskoga uma u srcu svake kulture. One [mu] pružaju utemeljenu nadu novoga procvata kršćanske kulture u mnogovrsnome i bogatome ozračju našega vremena, obilježena promjenama, vremena koje se nalazi pred teškim izazovima, ali je i nositelj tolikih obećanja pod djelovanjem Duha istine i ljubavi“ (br. 2).

Tu sveti vrhovni svećenik bilježi: „U današnjemu svijetu obilježenome veoma brzim razvojem u znanosti i u tehnologiji, zadaće katoličkoga sveučilišta dobivaju sve veću važnost i hitnost. Uistinu, s jedne strane znanstvena i tehnološka otkrića uključuju ogroman ekonomski i industrijski rast, a s druge strane nezaobilazno zahtijevaju nužnu odgovarajuću potragu za značenjem i smislom, sa svrhom dobivanja jamstva da će nova otkrića biti korištena za istinsko dobro pojedinaca i ljudskoga društva u njegovoj cjelokupnosti. Ako je odgovornost svakoga sveučilišta tražiti takvo značenje, katoličko je sveučilište na osobit način pozvano odgovoriti na taj zahtjev. Njegovo kršćansko nadahnuće dopušta mu da u svoje istraživanje uključi moralnu, duhovnu i vjersku dimenziju i da vrjednuje dostignuća znanosti i tehnike u perspektivi cjelovitosti ljudske osobe“ (br. 7).

³³ *Gravissimum educatonis*, br. 10. Usp. *Ex corde Ecclesiae*, br. 9; *Sapientia christiana*, IIa kao i IIb; *Kodeks kanonskog prava*, kan. 807; *Codice dei Canonici delle Chiese Orientali*, kan 641.

Stoga, isti autor *Ex corde Ecclesiae* očituje „duboko uvjerenje da je katoličko sveučilište, bez ikakve dvojbe, jedno od najboljih sredstava koje Crkva nudi našem dobu, a to je traženje sigurnosti i mudrosti“ (br. 10), te također:

- poziva „sva katolička sveučilišta da vrše svoju nezamjenjivu zadaću“ potvrđujući kako se „njihovo poslanje očituje sve nužnijim za susret Crkve s razvojem znanosti i s kulturama našega vremena“ (br. 10) i

- obraća se „cijeloj Crkvi, uvjeren da su katolička sveučilišta potrebna njezinu rastu i razvoju kršćanske kulture te ljudskom napretku. Stoga je cijela crkvena zajednica pozvana dati svoju potporu katoličkim institucijama visokoga obrazovanja i pomagati im u njihovu procesu razvoja i obnove“ (br. 11).

Hrvatsko katoličko sveučilište, kao uostalom i druga katolička sveučilišta u cijelom svijetu, ide smjerom prema tom poticaju, želeći svojim različitim djelovanjima pridonijeti punom osobnom i profesionalnom razvoju mladih naraštaja, graditi ono što je dobro i dodatno senzibilizirati druge za potrebu da se širim pogledom na istinu revaloriziraju etičke vrjednote, bez kojih nema istinskog napretka čovječanstva.

Očito da te visokoškolske institucije, kako bi mogle dostojno razvijati svoje poslanje u Crkvi i svijetu, trebaju sve učiniti da bi pripadale najboljima u pogledu vrsnoće formacije novog naraštaja. Moraju stremiti visokom standardu, osobito u dvama temeljnim aspektima: akademskoj razini i katoličkom identitetu.

Zaključak

Stoga, izražavam najbolje želje vašem mladom katoličkom sveučilištu kako bi se moglo što više razvijati. Ustvari, *Ecclesia semper reformanda!* Na našem području, onaj koji ne ide naprijed, ide natrag. Onaj koji ne napreduje, nazaduje. Zadovoljiti se onim što je *status quo* i ne napraviti sve moguće kako bi se napredovalo, bilo bi protiv ljubavi Crkve, bilo bi protiv ljubavi Boga, i bilo bi također protiv unutrašnjeg svojstva studijskih središta. Kongregacija za katoličko obrazovanje vam je uvijek na usluzi.

Dopustite da predavanje završim posuđujući riječi kojima je sv. Ivan Pavao II. zaključio Apostolsku konstituciju *Ex corde Ecclesiae*: „Pre-druga braćo i sestre, moje ohrabrenje i moje pouzdanje neka vas prate u vašemu teškom svakidašnjem, sve važnijem, žurnom i nužnom radu za evangelizaciju, za budućnost kulture i kulturâ. Crkva i svijet imaju veliku potrebu vašega svjedočenja i vašega mjerodavnog slobodnog i odgovornog doprinosa.“

S talijanskog preveo Emilio Marin

HRVATSKO
KATOLIČKO
SVEUČILIŠTE
ZAGREB
UNIVERSITAS
STUDIORUM
CATHOLICA
CROATICA
ZAGREBA